

Самаракіс Антоніс

Біографія

Антоніс Самаракіс — грецький письменник, новеліст, громадський діяч і гуманіст, один із найвідоміших представників повоєнної літератури Греції. Народився 16 серпня 1919 року в Афінах у родині Евріпідіса Самаракіса та Адріані Пантелопулу. Його творчість присвячена передусім свободі, людській гідності, самотності сучасної людини, небезпеці тоталітаризму та пошуку надії у світі, охопленому страхом і суспільними суперечностями.

Майбутній письменник навчався у Варвакійській школі, а в 1937 році вступив на юридичний факультет Афінського університету. Навчання завершив у роки Другої світової війни. Юридична освіта й подальша державна служба дали йому можливість близько побачити роботу бюрократичної системи, стосунки між людиною та владою, а також становище тих, хто залишався беззахисним перед державними установами. Ці спостереження згодом увійшли до його прози.

У літературі Самаракіс уперше з'явився ще підлітком. У листопаді 1933 року журнал "Ксеніма" надрукував його вірш "Смерть". У наступні роки поетичні твори молодого автора публікувалися в грецьких літературних часописах. Однак справжнє визнання він здобув значно пізніше не як поет, а як майстер короткої прози та соціально-психологічного роману.

Із 1935 року Самаракіс працював у Міністерстві праці. Після встановлення диктатури Іоанніса Метаксаса він залишив державну службу, не бажаючи працювати на авторитарний режим. Після завершення нацистської окупації Греції повернувся до міністерства й працював там до 1963 року. У професійній діяльності займався питаннями праці, соціального забезпечення та міграції.

Під час окупації Греції нацистськими військами Самаракіс долучився до руху Опору та організації "Національна солідарність". У 1944 році його заарештували й засудили до страти, однак він зумів утекти. Особистий досвід життя під владою репресивної системи вплинув на головні теми його майбутніх книжок: свавілля держави, страх, переслідування і моральний вибір людини, яка опинилася перед сильнішим за неї механізмом влади.

Першою прозовою книжкою письменника стала збірка оповідань "Потрібна надія", видана 1954 року. До неї увійшло дванадцять коротких творів, об'єднаних атмосферою післявоєнної тривоги. Герої Самаракіса живуть у світі, який пережив катастрофу війни, але не здобув відчуття безпеки. Вони стикаються з бідністю, байдужістю, бюрократією, відчуженням і страхом перед новим глобальним конфліктом.

Назва збірки стала своєрідним визначенням усієї творчості Самаракіса. Навіть коли його тексти показують абсурдність суспільного устрою, письменник не відмовляється від думки, що надія може народитися з людської солідарності, співчуття або несподіваного морального вчинку. Його цікавила людина, яка здається слабкою і

непомітною, але в критичний момент виявляється здатною протистояти байдужості й страху.

У 1959 році вийшов роман "Сигнал небезпеки". Письменник продовжив у ньому дослідження післявоєнного суспільства, яке зовні повернулося до нормального життя, але залишилося внутрішньо травмованим. Самаракіс показував, як невпевненість у майбутньому, політична напруга й загроза нового насильства впливають на звичайних людей і змушують їх втрачати довіру одне до одного.

Збірка "Відмовляюся", опублікована 1961 року, стала відкритим протестом проти абсурдності повоєнного світу. Її персонажі намагаються захистити право на свободу, особисту гідність і власний голос. За цю книжку Антоніс Самаракіс отримав Державну премію Греції в галузі оповідання 1962 року.

Найвідомішим твором письменника став роман "Помилка", виданий 1965 року. Події відбуваються в неназваній державі з тоталітарним режимом. Влада затримує чоловіка, якого підозрюють у політичній нелояльності, й розробляє операцію, покликану змусити його викрити себе. План видається бездоганим, однак його автори не враховують людського чинника — здатності ката співчувати жертві, а особистого спілкування руйнувати нав'язані владою ролі.

"Помилка" поєднує риси політичної сатири, психологічного роману, антиутопії та напруженого детективного твору. Самаракіс показує тоталітаризм не лише через пряме насильство, а й через мову наказів, стеження, підозру та зведення людини до матеріалу для державного експерименту. Головною помилкою системи стає переконання, що людську поведінку можна цілковито передбачити й контролювати.

Роман здобув широке міжнародне визнання. У 1966 році він був відзначений грецькою Премією дванадцяти, а 1970 року отримав французький Гран-прі поліцейської літератури. Твором захоплювалися Артур Кестлер, Жорж Сіменон, Агата Крісті та інші відомі письменники. У 1975 році режисер Петер Фляйшман зняв за романом фільм, у якому головні ролі виконали Мішель Пікколі та Уго Тоньяцці, а музику написав Енніо Морріконе.

Важливим твором Самаракіса стало оповідання "Паспорт", створене під впливом життя в умовах грецької військової диктатури 1967–1974 років. Влада відмовлялася видати письменникові паспорт, вимагаючи натомість публічного тексту на підтримку режиму. На основі цього досвіду Самаракіс написав історію про безвинну людину, яку бюрократична система позбавляє свободи пересування й намагається змусити до моральної капітуляції.

До інших книжок автора належать збірки "Джунглі", "Протистояння", "Бюро ідей", автобіографічна проза та роман "В ім'я". У цих творах він повертався до тем політичного тиску, соціальної несправедливості, самотності й безсилля людини перед установами, створеними нібито для її захисту. Його герої часто не мають докладних біографій або виняткових здібностей, оскільки автор прагнув показати досвід звичайної людини, яка може опинитися на їхньому місці.

Проза Самаракіса вирізняється простою розмовною мовою, короткими реченнями,

частими повтореннями та швидким розвитком подій. Він уникав пишних описів і складної літературної риторики. Натомість використовував деталі, уривки розмов, внутрішні монологи, раптові зміни перспективи й прийоми, подібні до кінематографічного монтажу. Така манера допомагала створювати відчуття тривоги й показувати людину всередині світу, який поступово втрачає логіку.

Письменник часто звертався до абсурду, але його абсурдність виростала з реального суспільного життя. Бюрократична процедура, поліцейський наказ або офіційний документ у його текстах могли стати знаряддям приниження людини. За зовнішньою простотою сюжетів стояло питання про те, чи здатна особистість зберегти свободу, співчуття та відповідальність у системі, що вимагає сліпого підкорення.

Літературна творчість Самаракіса була нерозривно пов'язана з його громадською діяльністю. Як експерт Міжнародної організації праці він працював у різних країнах над соціальними, трудовими та міграційними питаннями. У 1968–1969 роках очолював експертну місію в Африці. Цей досвід поглибив його інтерес до прав людини, бідності, нерівності та становища людей, які не мають можливості захистити себе.

Особливе місце в житті письменника посідала допомога дітям. Упродовж двох десятиліть він підтримував гуманітарні й інформаційні кампанії грецького комітету UNICEF. У 1984 році очолював кампанію допомоги жителям Ефіопії, двічі відвідав країну та написав текст для документального фільму про наслідки голоду. У 1989 році Самаракіс став першим грецьким послом доброї волі UNICEF і виконував цю місію до кінця життя.

Самаракіс вважав молодь не лише аудиторією, яку дорослі повинні навчати, а самостійною частиною суспільства, що має право бути почутою. Саме він запропонував створити в Греції Молодіжний парламент — майданчик, на якому школярі й молоді люди могли обговорювати суспільні проблеми та висловлювати власні погляди.

Твори письменника перекладено більш ніж тридцятьма мовами. За сукупний внесок у літературу він отримав премію Euroralia 1982 року. У 1994 році Афінський університет надав йому звання почесного доктора, а 1995 року Франція нагородила Самаракіса лицарським хрестом ордена Мистецтв і літератури та Державною премією в галузі мистецтва й письменства.

У 1963 році Антоніс Самаракіс одружився з Елені Куребана, яка залишалася його дружиною й найближчою соратницею до кінця життя. Письменник помер 8 серпня 2003 року в місті Пілос, не доживши кількох днів до свого 84-річчя. За його волею тіло було передано Афінському університету для навчальних і наукових потреб медичного факультету.

Антоніс Самаракіс увійшов в історію новогрецької літератури як письменник соціальної тривоги й водночас невтомного пошуку надії. Він писав про тоталітарні режими, бюрократичне бездушся, війну й відчуження, але в центрі його творів завжди залишалася людина. Навіть у найтемніших обставинах автор шукав момент, коли співчуття, дружба або моральна сміливість можуть зруйнувати бездоганний план насильства.

Основними творами Антоніса Самаракіса є збірки "Потрібна надія", "Відмовляюся", "Паспорт" і "Протистояння", романи "Сигнал небезпеки", "Помилка" та "В ім'я", а також автобіографічна проза. Його книжки поєднують суспільну критику, психологічну напругу, елементи абсурду й віру в те, що людяність залишається найважливішою формою опору.